

Az „Egészség” című folyóirat (Egészségtani ismeretek terjesztésére s a közegészségügy érdekeinek előmozdítására, szerkesztő: Dr. Fodor József, kiadó: Országos Közegészségügyi Egyesület) 1887–1942 között megjelent példányait a közelmúltban az Országos Egészségfejlesztési Intézetnek ajándékozták. (A példányok tartalomjegyzéke az OEFI honlapján megtekinthető, betekintés személyes egyeztetés után lehetséges.) Folyóiratunk visszatekint a múltba, s az akkori szemléletmód – a mai állásponttal párhuzamos – bemutatásával új cikksorozatot indít el. Időutazásra invitálunk mindenkit az 1800-as és 1900-as évekbe, és ezzel párhuzamosan bemutatjuk a témával kapcsolatos aktuális adatokat, álláspontokat is.

Egyszerre elavult és modern

Solymosy József Bonifác népegészségügyi szakértő

Országos Egészségfejlesztési Intézet

A közegészségügy és kultúra mindenkor szoros kapcsolatban állottak egymással; minél magasabb valamely nép vagy népcsoport átlagos műveltsége, rendszerint annál fejlettebb közegészségügye is. Különböző nemzetek kultúrszínvonalának összehasonlító értékelésére alkalmasnak látszik az analfabeták arányának vizsgálatán felül az átlagos papírfogyasztás is. Ennek fejadagja, – azaz az egy lakosra eső évi átlagos papírfogyasztás mennyisége – az európai országokban a következő: Anglia 37 kg, Belgium 36 kg, Dánia 35.5 kg, Németország 20 kg, a volt Cseh-Szlovákia 12 kg, Olaszország 11 kg, volt Lengyelország 6 kg, Jugoszlávia 4 kg, Nagy-Románia 3 kg. Sajnos, hazánk nagyon a rangsor végén kap helyet, amennyiben a papírfogyasztásunk fejadagja 1939-ben is csak 10.5 kg-ot tett ki. Lassú javulás azonban kétségtelenül felismerhető, mert hiszen 1925-ben még alig 6.5 kg papirosfogyasztás esett hazánk minden egyes lakosára. Péchy-Szilágyi Ferenc dr.

Egészség, 1941. augusztus. Rövid Közlések, 142. old.

Az „Egészség” című folyóiratból eredeti helyesírással digitalizálva.

***

A cikk szerzője honvédorvos, 1944-ben már őrnagy beosztásban. Amit még biztosan tudunk róla, hogy a „Honvédorvos” című folyóiratban is publikált. Az *Egészség* című folyóiratban 1941-ben megjelent rövid közleménye 73 év távlatából egyszerre „elavult” és előremutató, „modern”.

Persze az „elavultság” is hordoz fontos tanítást, ha az adatok mögé tekintünk, illetve helyes kontextusban értelmezzük azokat. Hetven évvel ezelőtt reális kultúra-indikátor lehetett a papírfogyasztás, mint a kornak megfelelő domináns kultúrahordozó, adatrögzítő, információáramlást segítő eszköz. Nyilvánvalóan ez csak a papírra író kultúrák esetében érvényes kontextus. Ma már a (környezettudatos) kultúra célja inkább a fajlagos papírfogyasztás csökkentése, illetve a papír újrahasznosítása. Ez akkor is igaz, ha napjainkban a papír szerepe, felhasználásának jellemző módja is kibővült, és a kultúrahordozó hullámhoz (könyv, folyóirat, stb.) továbbiak csatlakoztak. Gondoljunk csak az orvosi felhasználási és a személyes higiéniét szolgáló hullámra, a csomagolási és reklámcélú hullámra, vagy a bútorteljesítő felhasználási hullámra. Ezek a papírfelhasználási hullámok a kultúra-indikátor értelmezhetőséget ugyan gyengítik, de

1. táblázat

Az egy főre jutó papírfelhasználási adatok

1939-es országnevek	1939-es adatok (kg/fő/év)	2009-es adatok (kg/fő/év) ¹	Növekedési szorzó 70 év alatt
Anglia	37	179	5
Belgium	36	258	7
Dánia	35,5	223	6
Németország	20	246	12
Cseh-Szlovákia	12	241	20
Olaszország	11	164	15
Lengyelország	6	112	19
Nagy-Románia	3	33	11
Magyarország	10,5	91	9

¹Annus Sándor–Lele István: *A papíripar néhány jellemzője, 2009*

http://epa.oszk.hu/00800/00863/00048/pdf/EPA00892_2010_06_64-67.pdf

mind a papírfelhasználás fajlagos adatainak emelkedését vonják maguk után. Az egy főre jutó papírfelhasználási adatok önmagukban is érdekesek, főleg a 70 évvel későbbi adatokhoz viszonyítva. (1. táblázat)

A tényadatok további vizsgálata azt is jelzi, hogy környezetünk tudatos megóvása érdekében az „új generációknak” is nélkülözhetetlen ismeret/tudás átadása mindenki érdeke. Belátható, talán az alábbi példán keresztül is, hogy az „elavult” üzenet is lehet hasznos egészségnevelési kiindulópont, kritikai céltáblát biztosító háttér:

– A világon évente több mint 300 millió tonna, azaz fejenként átlagosan 48–50 kilogramm papírt használunk fel. A fajlagos papírfogyasztás Magyarországon 91 kg/fő/év, szemben a 173 kg/fő/év uniós adattal, ami az USA-hoz hasonlóan (300 kg/fő/év felett) még mindig szerényebbnek tűnik. Érdekes szem előtt tartanunk, hogy 1 tonna papírt 3 tonna fa felhasználásával állítanak elő. Mivel a papír akár ötször-tízszer is újrahasznosítható, az újrapapír gyártásával ez a folyamat jelentősen mérsékelhető.

– Bolygónkról évente 13 millió hektárnyi, azaz kb. minden 35 órában egy Budapest nagyságú erdőterület tűnik el, mely veszteség 20%-áért a papírgyártás felelős. Egy idős fa egy év alatt közel 200 kilogrammnyi oxigént termel, többet, mint amennyit egy ember egy év alatt felhasznál (178 kg).

– A papírgyártás a világ teljes energiafelhasználásának 4%-áért felelős. Ez a fosszilis erőforrások harmadik legnagyobb felhasználója, 1 tonna késztermékre vetítve pedig a legvízigényesebb ipari tevékenység, mely minden kilogramm papír előállításához 30–40 liter vizet használ fel (bár a legújabb technológiák vízigénye már csak 10 liter/1 kg papír).

nál fel (bár a legújabb technológiák vízigénye már csak 10 liter/1 kg papír).

– 1 felnőtt fát megmenthetünk a kivágástól, ha közel 600 kg (20 000 darab) italos kartondobozt szelektíven gyűjtünk, majd újrapapírt készítünk belőle.

Miért előnyös környezeti szempontból az újrapapír?

– Mert az újrapapírral fákat menthetünk meg a kivágástól. (1 tonna papírhulladék felhasználásával 12 felnőtt fát menthetünk meg.)

– Mert az újrapapír révén védjük az erdőket.

– Az újrapapír készítése révén a papírgyártás vízigényének 75%-a, energiaszükségletének pedig több mint 60%-a megtakarítható.

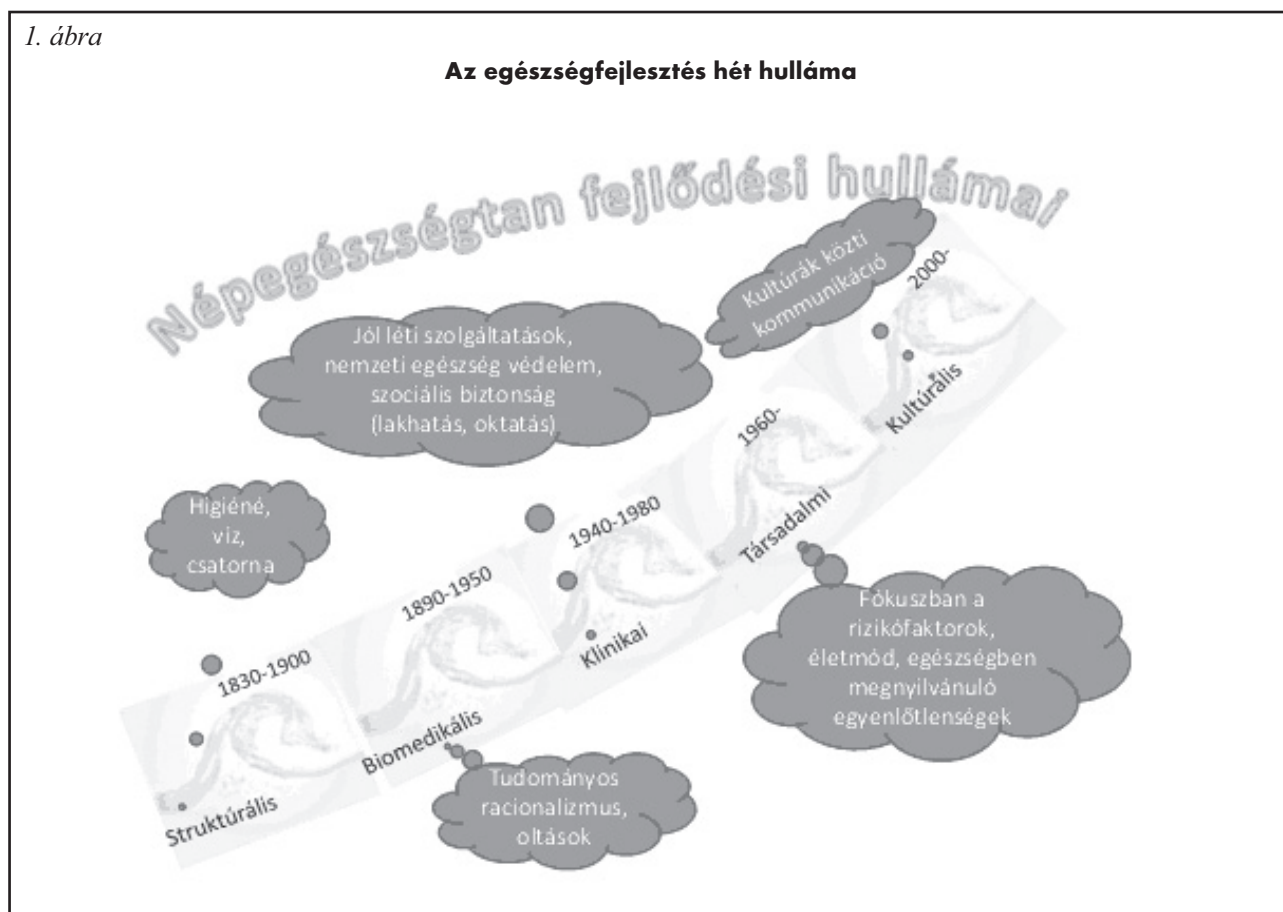
– Mert hozzájárul a klímavédelemhez. (Az újrapapír gyártásával nemcsak fenntartható bolygónk oxigéntermelő képessége, de egyben biztosítható a légkörbe kerülő szén-dioxid megkötése is.)

A rövid közlemény „modernségét” már maga a bevezető gondolat is jelzi, miszerint a köz egészségének ügye és a kultúra között szoros kapcsolat van. Ezt támasztja alá egy igen modern tanulmány is (1), mely a népegészségügyben (közegészségügyben), illetve a mögöttes tudományban (népegészségtan) jelentős szemléletmódbeli változásokat, mérföldköveket jelöl meg. Ezen szakaszolás szerint:

1) A XX. század kezdetével zárul a „strukturális” korszak, amikor a jó ivóvíz, a csatornázás és az alapvető higiénés követelmények megteremtése állt fókuszban.

2) A második hullám, mely a XX. század közepén zárult, a „biomedikális” jelzőt kapta, amikor a tudomá-

1. ábra

nyos racionalizmus volt a vezérfonal. Ekkor terjedtek el az állam felelősségvállalását tükröző, teljes lakosságra kiterjedő védőoltások is.

3) A harmadik hullám – ekkor született az *Egészség* című folyóiratból idézett cikkünk is – a „*klinikai*” jelzöt kapta, ahol az egyéni beteg–gyógyító tapasztalatok kiterjesztésével a jólléti szolgáltatásokra került a hangsúly, és a szociális biztonság elemei (lakhatás, oktatás) is megjelenhettek.

4) A negyedik hullám a XX. század második felét jellemezte. A társadalmi egyenlőtlenségekkel kapcsolatos érzékenysége, illetve az ezek csökkentésére irányuló erőfeszítései miatt a „*társadalmi*” (szociális) jelzöt kapta.

5) A XXI. századi ötödik hullám kapta a „*kulturális*” jelzöt. Napjainkban az egészség kulturális meghatá-

rozóinak szerepét tudományos adatokkal alátámasztva, a kultúrán átívelő beavatkozások fontosságát felismerve, a kultúrák közötti kommunikáció tapasztalatait alkalmazva igyekeznek a köz jól-létét szolgálni.

Ezt az ötödik hullámot vetítette elő a harmadik hullám idejében megjelenő, 70 évvel ezelőtti, idézett cikk.

Maga a modell is figyelemre méltó, hiszen nem törekszik merev időhatárok közé szorítani az egyes szemléletmódokat, és a szemléletmódok egymással történő szembeállítását is kizárja, szükségességüket, létjogosultságukat nem kérdőjelezi meg. Ez minden, dinamikusan fejlődő tudományág jellemzője, tehát a cikk azt is üzeni, hogy tartunk lépést a tudományos eredményekkel – legalábbis törekedjünk erre – az egészséget, mint optimális jól-létet támogató, szerteágazó szakmai területeken egyaránt.

IRODALOM

1. Sally C. Davies–Eleanor Winpenney–Sarah Ball–Tom Fowler–Jennifer Rubin–Ellen Nolte: „For debate: a new wave in public

health improvement.” In: *www.thelancet.com* Published online April 3, 2014. [http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736\(13\)62341-7](http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736(13)62341-7)